

رسالة محمد

درس ۱۰: اوضاع اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی ایران در عصر صفوی

اهداف درس : اوضاع اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی ایران در عصر صفوی

از شما دانش آموزان انتظار می رود پس از تدریس این درس به سوالات زیر پاسخ دهید.

- ۱- اوضاع اجتماعی ایران در دوره صفوی را شرح دهید.
- ۲- به چند نمونه از ویژگی های اجتماعی مردم ایران در دوره صفویان اشاره کنید.
- ۳- به جز کشاورزی و دامداری کدام صنایع در دوره صفویان به شکوفایی رسیدند؟ شرح دهید.
- ۴- صادرات مهم ایران در زمان صفویان را بنویسید.
- ۵- کارگاه های بزرگ بافندگی در زمان صفویان در کدام شهرها قرار داشتند؟
- ۶- عوامل رونق تجارت در زمان صفویان را بنویسید.*
- ۷- منابع مهم درآمد حکومت صفوی را بنویسید.*
- ۸- در دوران حکومت صفوی ایرانیان از نظر علمی و فرهنگی و هنری به چه پیشرفت هایی دست پیدا کردند؟
- ۹- تعلیم و تربیت در دوران صفوی چه ویژگی هایی داشت؟ شرح دهید.
- ۱۰- عالمان و دانشمندان بزرگ دوره صفویان را نام ببرید.
- ۱۱- نحوه برخورد پادشاهان صفوی با علمی چون ادبیات و تاریخ چگونه بود؟ شرح دهید.
- ۱۲- در دوره صفوی کدام رشته های هنری شکوفا شدند؟
- ۱۳- درباره جشن ها و آئین های دوره صفویان توضیح دهید.

زندگی اجتماعی

رونق زندگی اجتماعی و اقتصادی

وجود حکومت مرکزی نیرومند

برقراری نظم و امنیت در سراسر کشور

جمعیت ایران ← حدود ۱۰ میلیون نفر

روستاییان و کوچ نشینان به ترتیب بیشترین ساکنان ایران را تشکیل می دادند.

کشاورزی
دامداری
صنایع دستی

به عقیده جهانگردان اروپایی، از جمله شاردن، وضع زندگی دهقانان ایرانی در دوره صفویه به مراتب بهتر از وضع دهقانان در مناطق حاصلخیز اروپا بوده است.

یکی از منابع عمده درآمد حکومت صفوی، مالیاتی بود که از کشاورزان و دامداران می گرفتند.

در دوره صفوی شهرهای بزرگ و آبادی به وجود آمد و شهرنشینی رونق گرفت .

در آن زمان، حدود ۱۰ تا ۱۵ درصد ایرانیان در شهرها زندگی می کردند.

مشاغل عمده شهرنشینان

شهرنشینان بیشتر مقام های حکومتی، نظامیان، روحانیون، بازرگانان، پیشه وران، صنعتگران بودند.

شکوفایی صنعت

در عصر صفوی نه تنها کشاورزی و دامداری بلکه صنایع ایران نیز شکوفا و پر رونق بودند.

✓ رفع نیازهای گوناگون جامعه

✓ صادرات به کشورهای همسایه و برخی کشورهای اروپایی

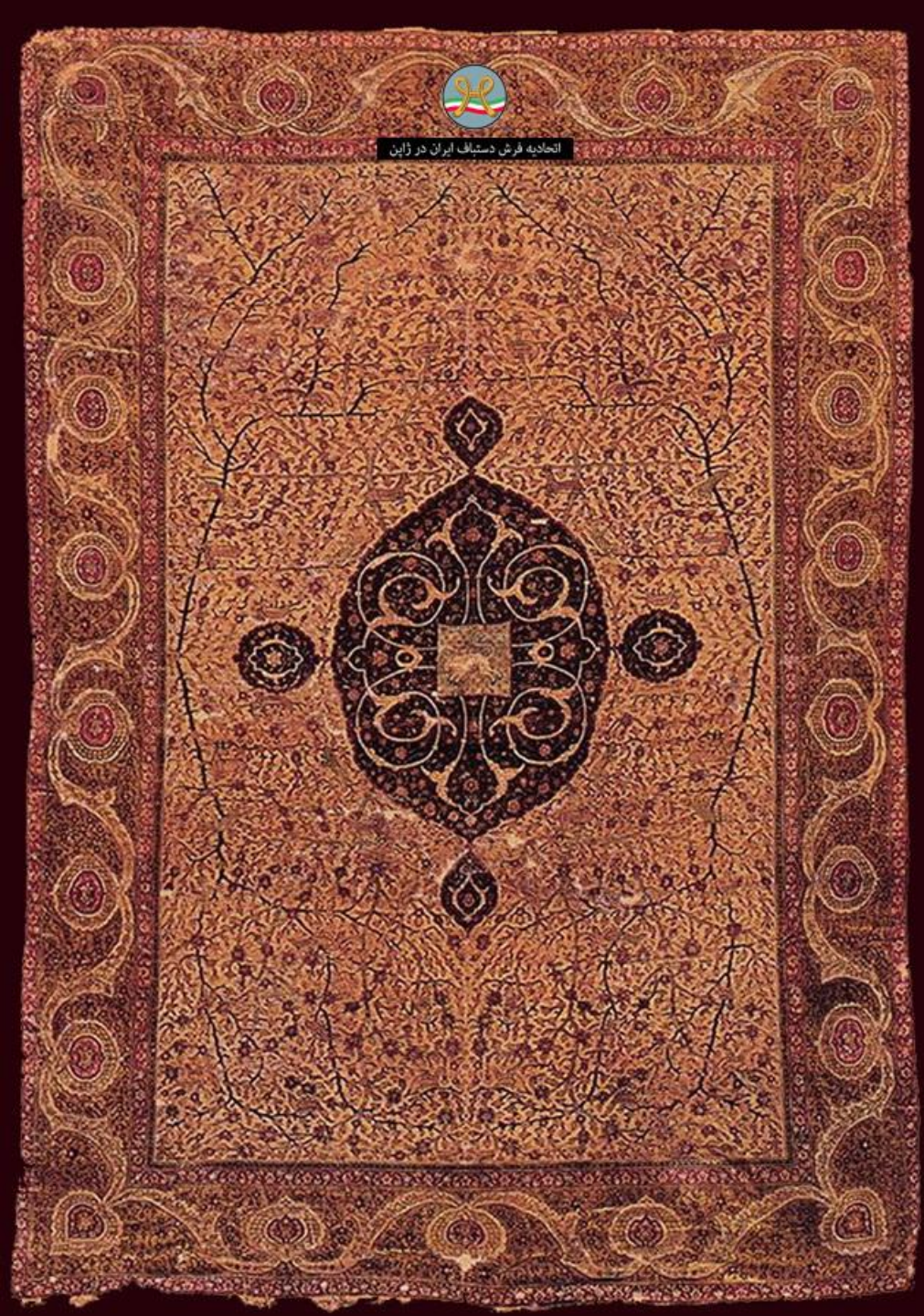

خشکبار، پارچه های مخملی، ابریشمی و حریر و قالی های نفیس

اتحادیه فرش دستباف ایران در زاین

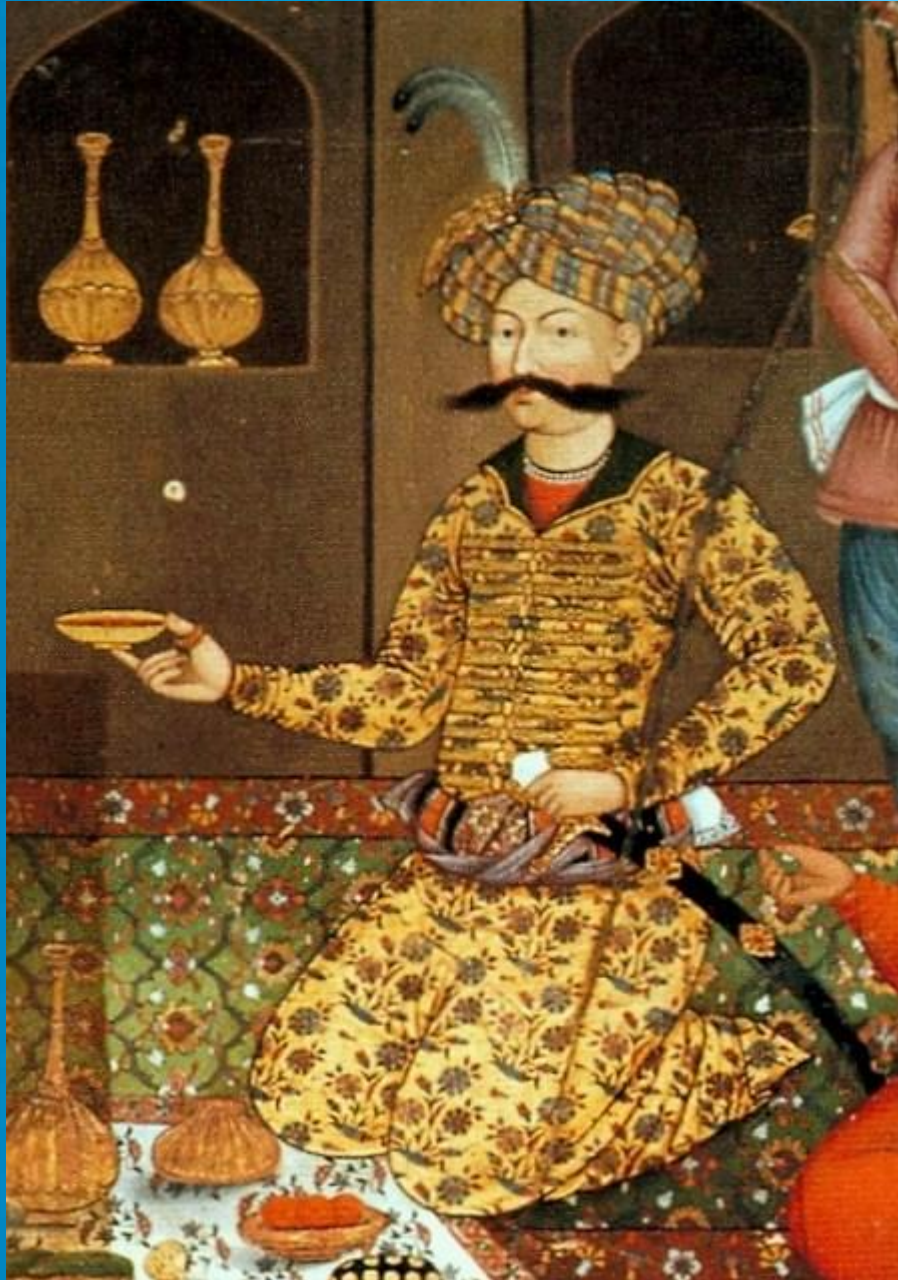
تاریخ بافت : قرن ۱۱ ه . ق
محل بافت : تبریز
اندازه : ۱۴۹ * ۲۲۴ سانتی متر
جنس رنگ : طبیعی
رنگ های اصلی : طلایی ، زرد ، سورمه ای
جنس تار : ابریشم
جنس پود : ابریشم
جنس پرز : ابریشم

صنعت بافندگی یکی از صنایع پر رونق ایران در دوره صفوی بود که در کنار رونق
صنعت ابریشم شکل گرفت و با صنعت نساجی اروپا رقابت می کرد.

در دوره شاه عباس اول، کارگاه های بافندگی بزرگ و متعددی در اصفهان، کاشان، یزد،
مشهد، استرآباد (گرگان)، گیلان وجود داشت.

مالک بیشتر این کارگاه ها شاه و اعضای خاندان او بودند.

پیراهن زربافت شاه عباس اول

لباس زربفت دوره صفویه که در موزه
متروپولیتن نیویورک نگهداری می شود.

EI. 1

34

صنعتگران ایرانی در صنایع کاشی، چینی، چرم، جواهر، رنگ، صابون و جنگ افزارهای سنتی از قبیله شمشیر و کمان نیز پیشرفت کرده بودند و می توانستند کالاهای مرغوبی بسازند.

اسطرلاب

موزه متروپولین

پارچ برنجی

موزه متروپولین

پایه برنجی فانوس

موزه متروپولین

این کوزه قلیان که با نقوش حیوان و گل و گیاه
تزیین گردیده است در کرمان ساخته شده و
متعلق به ۱۷۰۰ - ۱۶۵۰ میلادی می باشد.
استفاده از رنگ های قهوه ای مایل به قرمز، آبی و
سبز در زیر لعاب شفاف در دوره صفویه در
کرمان معمول بوده است. این اثر در موزه
ویکتوریا و آلبرت نگهداری می شود.

ظروف آبی و سفید، مشهورترین نوع سفال

برجسته صفوی

این اثر در انستیتو هنر مینیاپلیس نگهداری

می شود.

این بطری سرامیک سفید و آبی اثر
هنرمندان کرمانی عصر صفویه است. جنس
این بطری از خمیر گل نرم و با شیوه
تزئینی ایرانی و صفوی ساخته و پرداخته
شده است. محل نگهداری این اثر گالری
عناویان در نیویورک است.

این بشقاب سرامیکی متعلق به دوره صفویه و در کرمان ساخته شده است. در دوره صفویه ساخت ظروف با لعاب یکرنگ چون قهوه‌ای، سبز، زرد و آبی متداول بوده است. در کرمان از روش نقره کاری و قلم زنی در زیر لعاب برای ساخت تزئینات سفالینه‌ها و ظروف استفاده می‌شد و سپس شیء با لعابی تک رنگ پوشانده می‌گردید. در اکثر موارد تزئینات در این نمونه ظروف متشکل از اسپیرال‌هایی از شاخ و برگ درختان و یا گل‌هاست و در برخی موارد از ترکیب طرح‌های گل و بته با نقوش هندسی تزئین می‌شوند. این بشقاب سرامیکی با لعاب یکرنگ در موزه بریتانیا نگهداری می‌شود.

این نگاره ی کاشیکاری متعلق به دوره صفوی و در اصفهان ساخته شد. در این دوره نقوش مورد علاقه در نگارگری وارد دیگر آثار هنری مانند نساجی، کاشی و سرامیک می شوند. پیکره ی انسانی بخش اصلی هنر دوره ی صفوی را تشکیل می دهد.. این اثر در موزه لوور نگهداری می شود.

نام اثر : قالی

تکنیک اثر : بافت گره ترکی

جنس اثر : ابریشم

دوره : اواخر دوره صفوی

رونق تجارت

- (۱) یکپارچه بودن سرزمین ایران
- (۲) وجود نظم و امنیت در سراسر کشور
- (۳) ایجاد شبکه وسیع از راه ها و کاروان سراها در سراسر ایران

شاهان صفوی، به خصوص شاه عباس اول، برای گسترش تجارت کوشش بسیار کردند.

ایجاد شبکه وسیعی از راه ها و کاروان سراها در سراسر ایران

اقامت رایگان بازرگانان و مسافران در کاروان سراها

جهانگردان اروپایی دربارهٔ امنیت راه های ایران و رفتار پسندیدهٔ مأموران راهداری با مسافران بسیار نوشته اند.

در آن دوره بازارهای بزرگی نیز در شهرها ساخته شد. که یکی از باشکوه ترین آنها، بازار قیصریهٔ اصفهان در شمال میدان نقش جهان بود.

یکی از منابع درآمد حکومت صفوی، عوارضی بود که از کاروان های تجاری گرفته می شد.

کاروان سرای ایزدخواست، آبادیه، فارس

کاروان سرای شاه عباسی، سبزوار

کاروان سرای شاه عباس آوج، قزوین

کاروانسرای فرسفج، همدان

کاروان سرای مرنجاب، مید

کاروان سرای شاه عباسی کرمانشاه

بازار قيسريه اصفهان

بازار قیصریه اصفهان

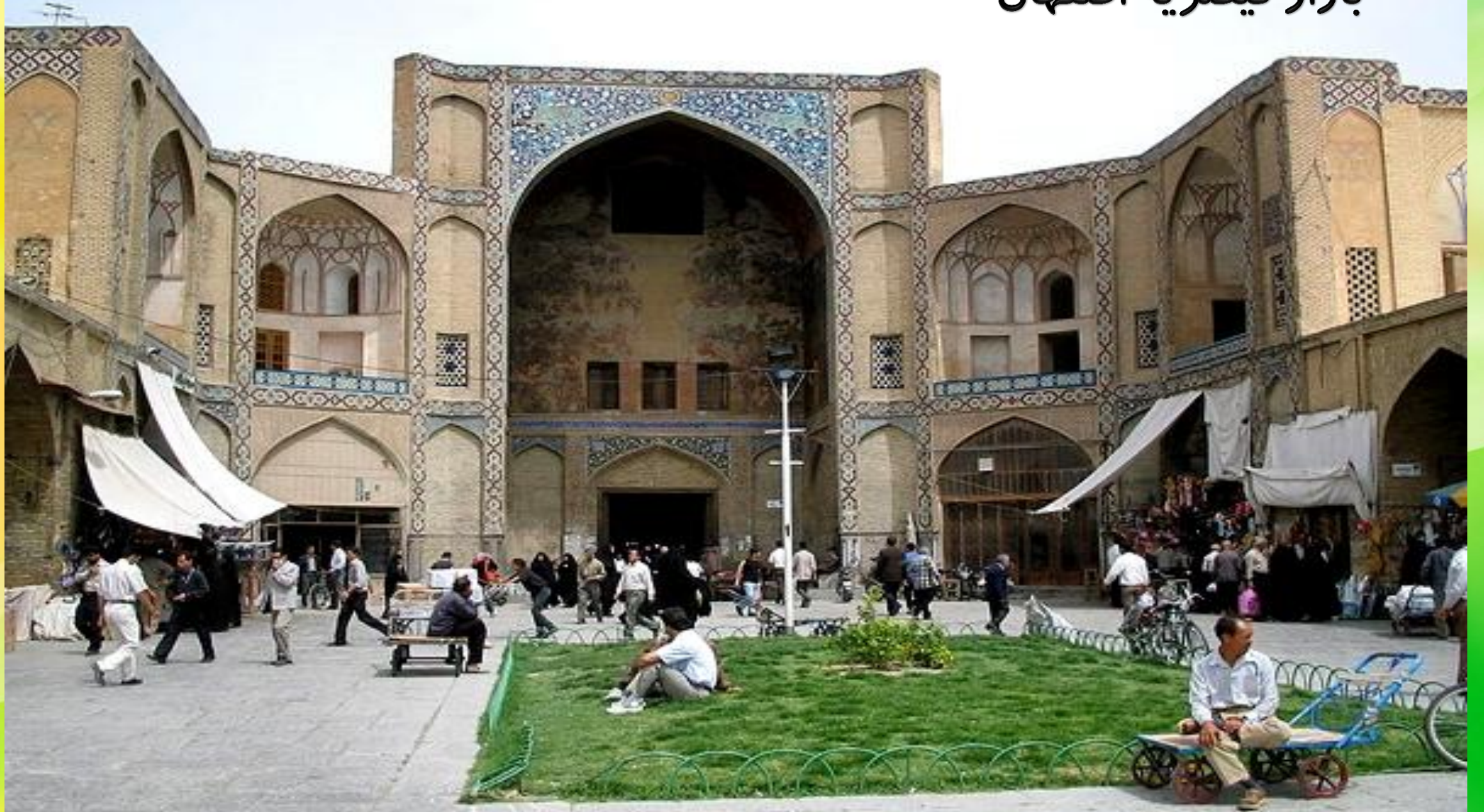
صنایع دستی
Handicrafts

صنایع دستی
بازار قیصریه

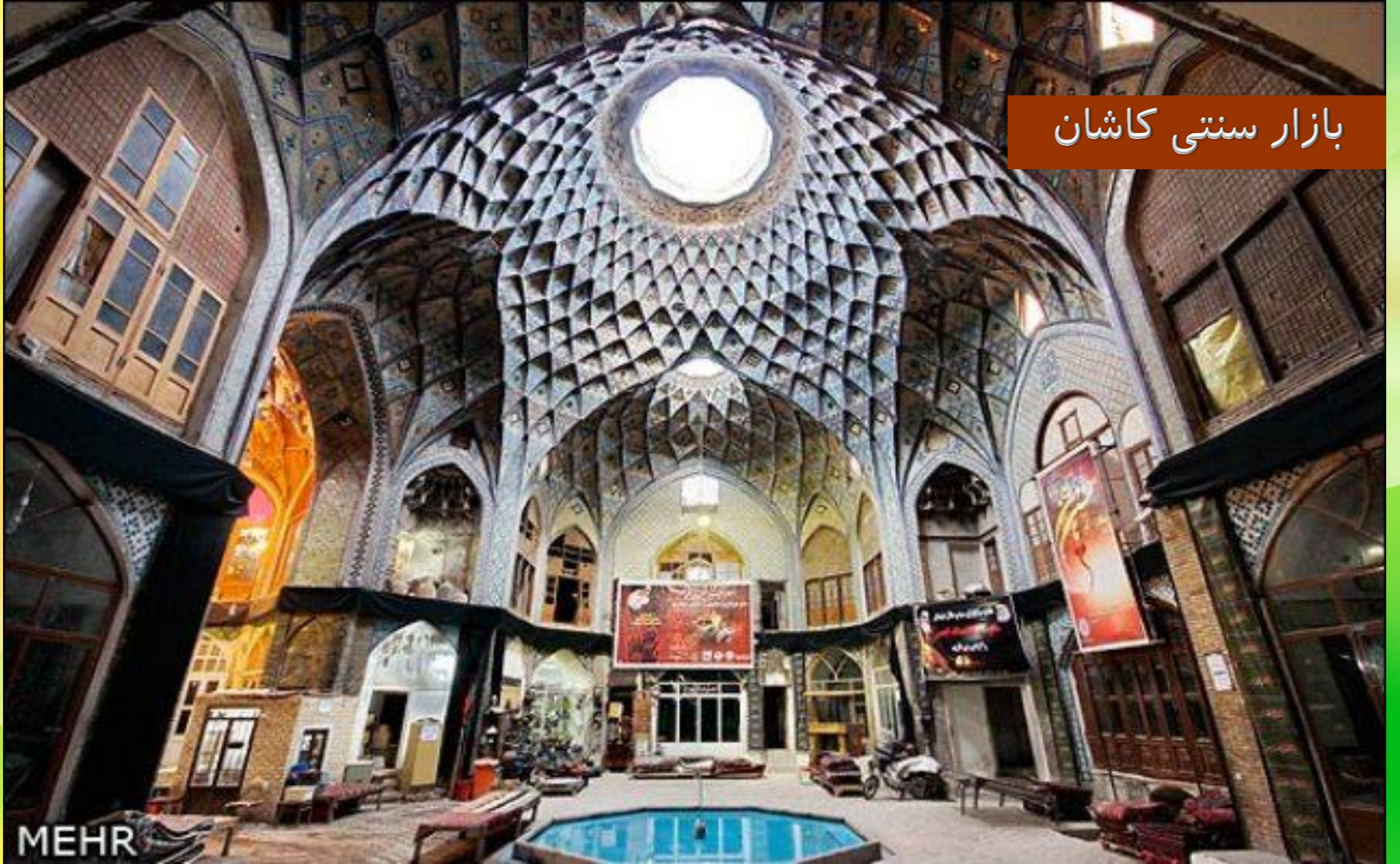
صنایع دستی اصفهان

بسته های دستی
Handicrafts

بازار قيسريّة اصفهان

بازار سنتی کاشان

شاهان صفوی مخصوصاً شاه عباس اول، برای گسترش تجارت خارجی به شرکت های تجاری اروپایی اجازه دادند که در ایران فعالیت کنند.

صدها بازرگان از کشورهای مختلف آسیایی و اروپایی در پایتخت صفویه مشغول تجارت بودند.

صادرات ابریشم، که پرسودترین کالای صادراتی بود، در انحصار شاه عباس قرار داشت.

A decorative rectangular box with a blue border and a wavy bottom edge. Inside the box, there is a background image of several gold coins scattered on a light blue surface. The text "شکوفایی علمی و فرهنگی" is written in black Persian script across the center of the box.

شکوفایی علمی و فرهنگی

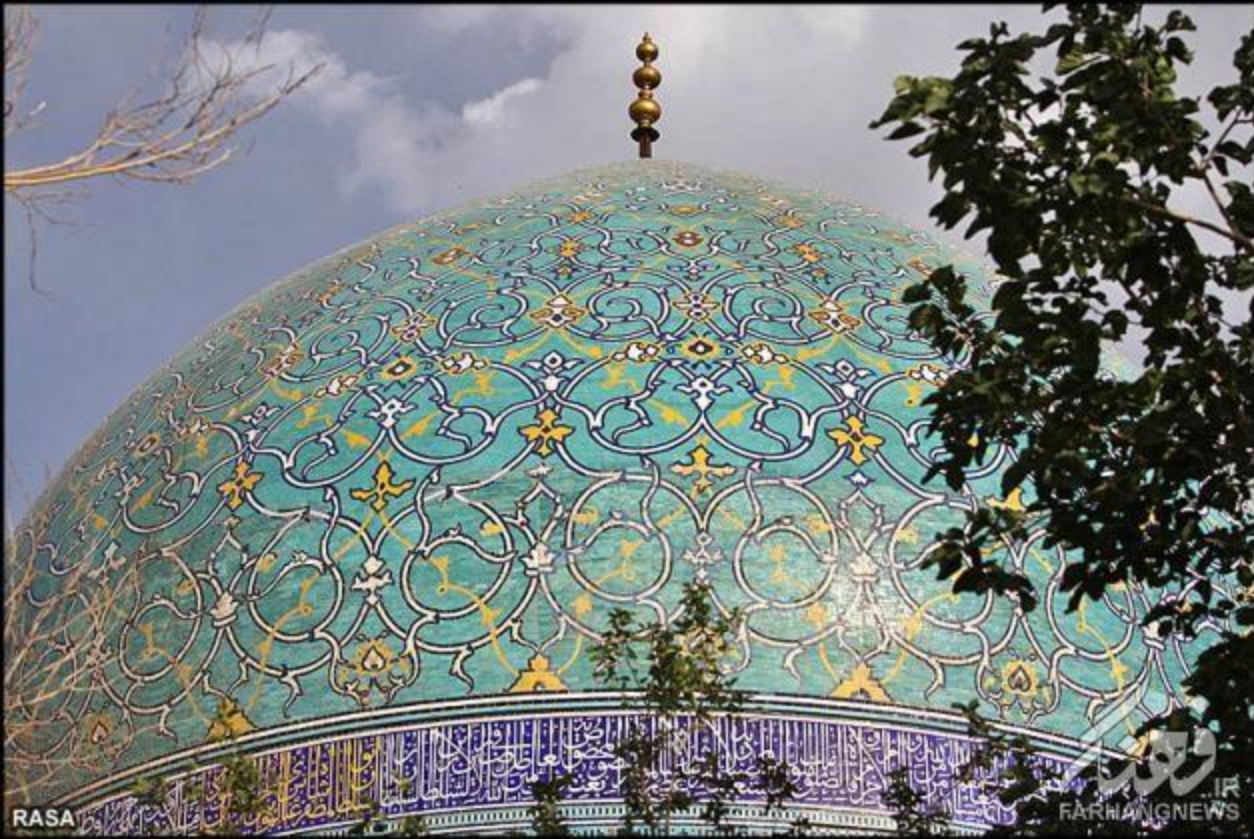
در دورهٔ صفوی معماران و مهندسان شهرساز ایرانی
مسجدها، مدرسه‌ها، کاخ‌ها، پل‌ها و کاروان سراهای عظیم و با شکوهی
ساختند و در تزئین آن انواع هنرها را به کار بردند.

مسجد امام اصفهان

مسجد امام اصفهان

مسجد امام اصفهان

مسجد شیخ لطف الله اصفهان

مسجد شيخ لطف الله اصفهان

مسجد شيخ لطف الله اصفهان

سی و سه پل
(اصفهان)

پل خواجه
(اصفهان)

علم و آموزش

توجه زیاد صفویان به تعلیم و تربیت و فعالیت های علمی

فعالیت های پادشاهان و مقام های کشوری و لشکری در جهت رونق علم:

۱. عالمان بزرگی را از مراکز علمی تشییع در جهان، به ایران دعوت کردند.

۲. مدرسه ها و کتابخانه های عظیمی به ویژه در پایتخت های صفوی ساختند.

۳. اموال و املاک بسیاری را وقف آنها نمودند.

در آن زمان، به علوم و معارف دینی مانند تفسیر، فقه و حدیث بسیار توجه می شد.

دیگر شاخه های علوم مانند طبیعیات (علوم تجربی)، ریاضیات، ادبیات، فلسفه، طب و نجوم نیز در مراکز علمی تدریس می شدند.

مدرسه چهار باغ

مدرسه چهارباغ

در عصر صفوی عالمان و اندیشمندان بزرگی پرورش یافتند و آثار ارزشمندی در
موضوع های مختلف علمی و مذهبی نوشتند.

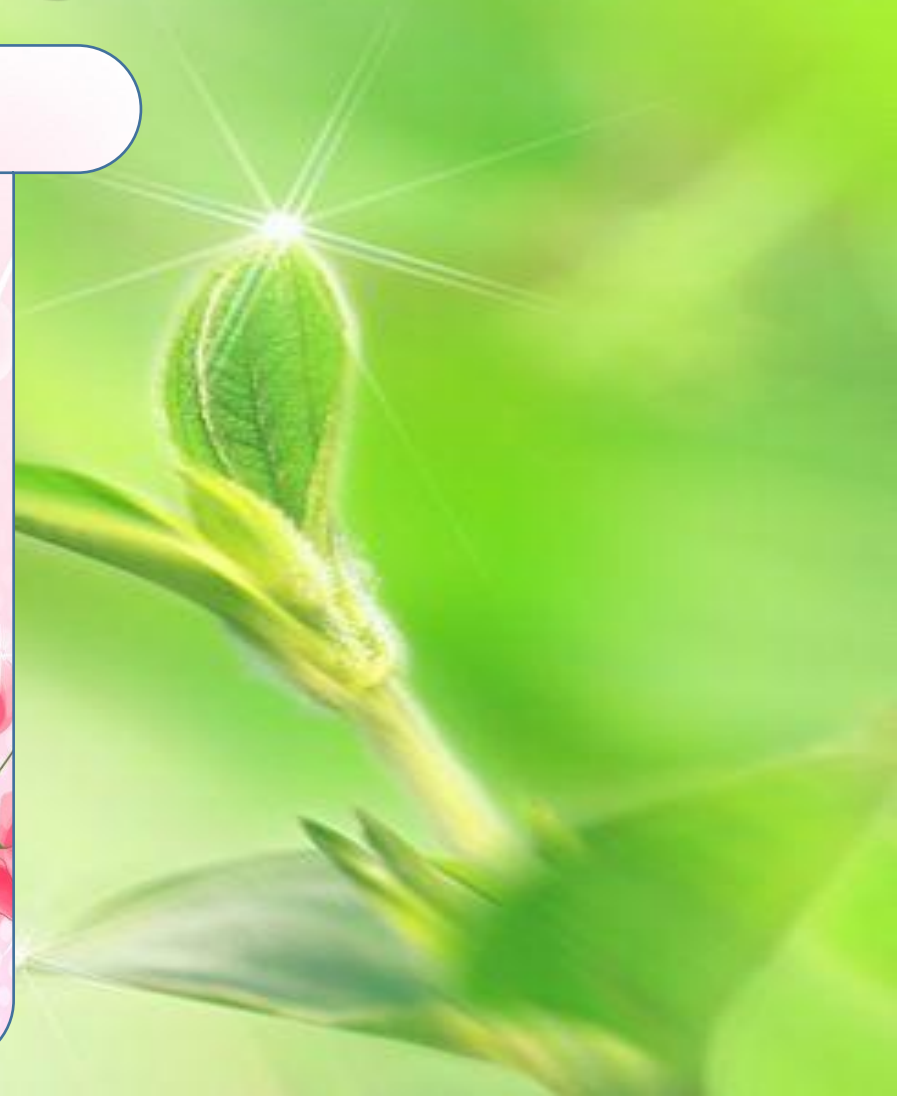
فیلسوفان و عالمان بزرگ:

میرداماد

ملاصدرا

شیخ بهایی

علامه محمدباقر مجلسی

در دوره صفوی به سبب کم توجهی پادشاهان به شاعران، شعر و ادب فارسی مانند دیگر رشته ها پر رونق نبود.

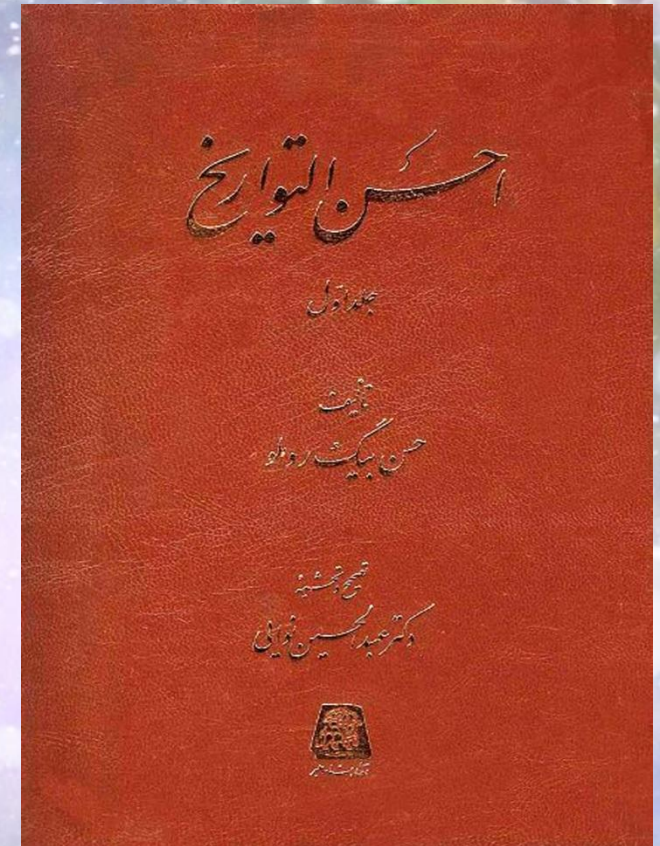
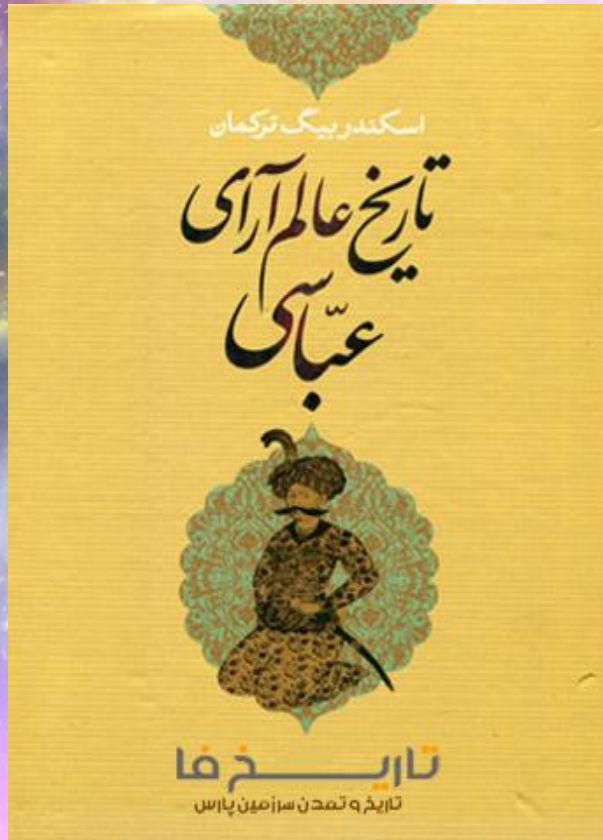
با این وجود دوره صفویه یکی از دوره های پربار در تاریخ ادبیات و شعر فارسی است. سبک هندی و شاعران بزرگی مانند صائب تبریزی و بیدل، متعلق به این دوره هستند.

اما علم تاریخ مورد توجه قرار داشت و افراد زیادی به ثبت و نگارش وقایع تاریخی می پرداختند.

کتاب های تاریخی ارزشمندی از این دوره به جا مانده است.

منابع مطالعه در زمان صفویان

در زمان صفویان، ذوق و استعداد هنری ایرانیان شکوفا شد و هنرمندان بزرگی در رشته های مختلف هنری از جمله نقاشی، خوشنویسی، کتاب آرایبی و خاتم کاری شهرت یافتند.

شاهنامه تهماسبی

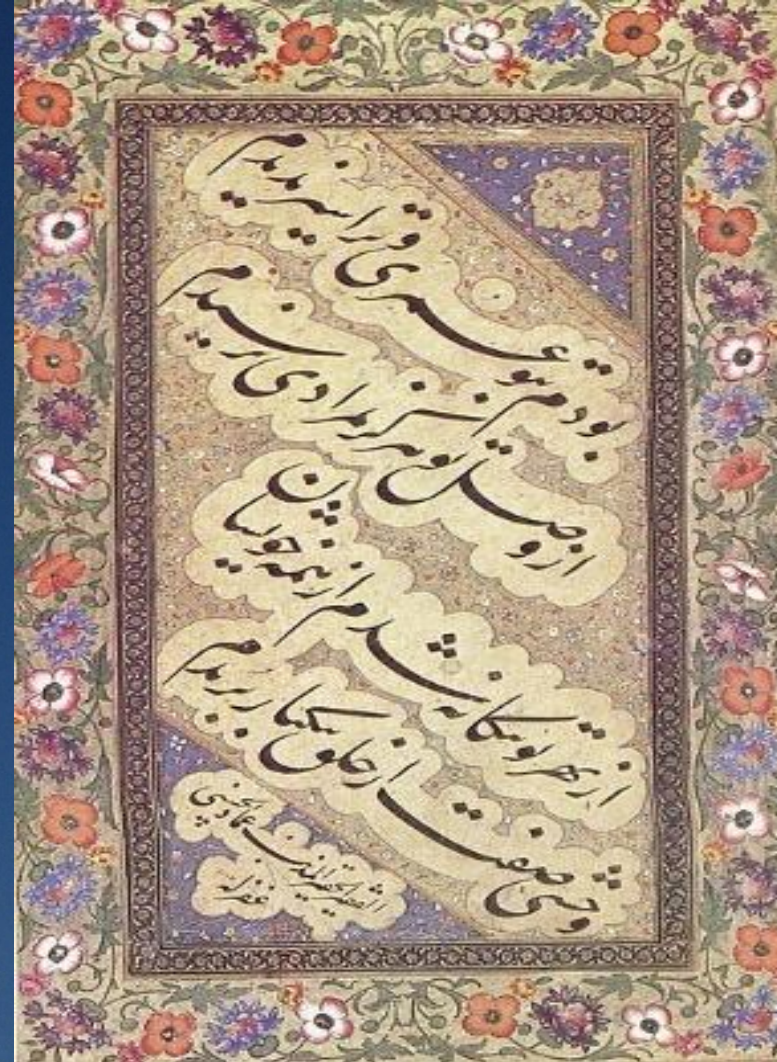
روزی که در میان جنگ
کوسلین بر خنجر را کرد درام
بد و کنت کنون شدی بنی

در لند بستش و نخ مکند
شد از نوش کلاموس و کج خلام

مگون اندر آورد روز در بر
بدر دغاند میانش تنگ

عناز امجد و اوران زمین
همی خواست کان خلام جرم ملک

شاهنامه تهماسبی

نمونه ای از خط
نستعلیق میر عماد

تندیس میر عماد در قزوین ←

جشن ها و آیین ها

در زمان حکومت صفوی، جشن ها و آیین ها اهمیت ویژه ای داشتند و با شکوه و عظمت برگزار می شدند.

مردم علاوه بر نوروز و دیگر جشن های باستانی، اعیاد اسلامی مانند قربان، فطر و غدیر را نیز گرامی می داشتند.

آیین سوگواری امام حسین (ع) به طور گسترده در سراسر کشور به شیوه روضه خوانی، سینه زنی و تعزیه برگزار می شد.

برگزاری این جشن ها و آیین ها، تأثیر مهمی در افزایش همدلی و هم بستگی مردم داشت.

تصویری از یکی از دیوار
نگاره‌های چهل‌ستون،
متعلق به دوران صفویه
که جشن و پایکوبی
ایرانیان را در شب
چهارشنبه‌سوری به
تصویر کشیده‌است.

تصویر شاه عباس در
هنگام جشن نوروز

پہچان

